

Uit Het Hart | Waarom het drama van de man, de smartphone en het rioolputje ons zo beroert

Vandaag om 13:51

Door Lieve Van de Velde

We zijn allemaal mensen met een impulsief reptielenbrein dat in actie schiet wanneer we iets verliezen.

Het opmerkelijkste verhaal (https://www.standaard.be/cnt/dmf20220905_97122625) van de laatste weken speelde zich af in Sint-Maria-Oudenhove. Vorig weekend kwam daar een 48-jarige man om het leven terwijl hij de smartphone die uit zijn handen gevallen was, wou opvissen uit een rioolputje. Toen hij dat deed, kwamen er gassen vrij uit de riool, waardoor de man flauwviel en in het rioolwater zakte. Het is het soort verhaal waarover je uren kan discussiëren, en waarbij je uren kan zuchten. Om te beginnen omdat het zo diep, diep, diep tragisch is. Hoe in één fractie van een seconde alles maar dan ook alles kan veranderen. Maar ook omdat je weet dat het jou ook zou kunnen overkomen. Of beter: niemand kan zeggen: 'mij overkomt zo iets niet'.

Grote risico's nemen voor stomme, materiële dingen ... we hebben het allemaal wel eens gedaan. Al verdient de omschrijving 'stomme materiële dingen' misschien wat nuancering, want intussen is die smartphone al zo'n onlosmakelijk deel van ons wezen geworden, dat we ook lijfelijk het gevoel hebben dat er iets van onszelf geamputeerd is als hij uit onze handen valt. (Maar dat is dan weer voor een ander stukje.)

Een collega van de Economieredactie liet de uitdrukking Picking up pennies in front of a steamroller vallen. Een begrip uit de beleggingswereld. Losjes vertaald: snel wat centen oprapen voor de stoomwals te dicht komt. Ze verwijst naar de onverbeterlijke eigenschap van mensen om grote risico's te nemen voor een kleine winst, en de moeilijkheid om daar rationeel over te denken. Als verzachtende omstandigheid kan je in dit geval natuurlijk wel opperen dat niemand er rekening mee zou houden dat er giftige dampen uit zo'n rioolputje komen. Maar dan nog denk je meestal twee keer na voor je met je armen in een rioolput gaat woelen.

Iedereen heeft zo'n verhaal

Het beeld van die centen en de pletwals blijft wel hangen. Ik moest meteen denken aan die twee jongens die ik onlangs in een Brussels metrostation op hun buik op het perron had zien liggen, de armen naar beneden gestrekt, want daar lag hij op de sporen: hun smartphone.

Een collega raketde het verhaal op van die keer dat er een stuk van twee euro uit zijn broekzak rolde, knal op de treinsporen. Zijn eerste impuls was: erachteraan en oprapen. Zijn rationelere zelf hield hem tegen: die twee euro was het risico niet waard.

Zelf moest ik spontaan denken aan die ene nacht toen aan een rood licht de scherven van mijn autoraam plots in het rond vlogen, en zag hoe een arm mijn tas weg griste. Ik sprong uit mijn auto, liet hem met open portier en draaiende motor staan en holde achter de boef aan, de nacht in. Dertig meter. Of misschien tachtig. Toen nam mijn rationele zelf het over en keerde ik wijs maar gefrustreerd naar de auto terug.

Verliesaversie

En hop, daar komt een ander begrip uit de psychologie en economie om de hoek piepen: verliesaversie, in de jaren 70 op papier gezet door Amos Tversky en Daniel Kahneman (<https://www.jstor.org/stable/2937956>). Zij stelden vast dat wij als mensensoort sterker reageren op verlies dan op winst, en ons meer laten leiden door het hier en nu dan door de toekomst. Een briefje van vijftig euro verliezen doet ongeveer tweemaal meer pijn dan de blijdschap die we voelen wanneer we een briefje van vijftig op straat vinden. Tversky en Kahneman deden daar verschillende experimenten rond. Zo stelden ze proefpersonen dit kop-of-muntspelletje voor: je kan honderdvijftig euro winnen bij kop, maar bij munt verlies je honderd euro. Als je erover nadenkt, heb je statistisch gezien even veel kans om te winnen als om te verliezen. Maar de meeste mensen waren te bang van het verlies en bedankten dus voor de uitdaging.

Het is iets evolutionairs, die afkeer van verlies, vlooden de onderzoekers uit. Onlogisch klinkt dat niet. De oermens in onszelf kon het zich niet permitteren om voedsel kwijt te geraken, het zou alleen maar slecht zijn voor de overleving van hemzelf en zijn soort. Daarmee zit het ingebakken in ons systeem, het is een reflex, iets wat we zonder nadenken doen, ook op momenten dat het misschien verstandiger is om gewoon meteen te aanvaarden dat we iets verloren zijn. Maar neen, we zijn bang voor de pijn van het verlies.

In een [column](http://https://www.tiggelaar.nl/de-psychologie-van-het-verliezen/) (<http://https://www.tiggelaar.nl/de-psychologie-van-het-verliezen/>) van Ben Tiggelaar in *NRC* lees ik er nog iets interessants over: 'Een groep Britse onderzoekers stelde in een reeks experimenten vast dat mensen die verliezen tijdens een gokspel daarna niet voorzichtiger worden, maar juist impulsiever gaan handelen en meer risico's nemen. De verklaring daarvoor is dat het vermogen om jezelf in de hand te houden (*cognitive control* in vaktermen) vermindert wanneer je verliest. Ook interessant: er bleken belangrijke verschillen op te treden tussen de proefpersonen. Sommige mensen reageren van nature impulsiever op verlies. Die groep neemt grotere risico's bij tegenslag.'

Voilà: zet alles op een rijtje en je begrijpt de drive om meteen achter die smartphone te gaan en de pijn van het verlies vermijden. De irrationele impulsiviteit van het menselijke reptielenbrein.

Happy day

Om op een positieve noot te eindigen: Het was ook dat wat die andere collega dreef toen ze in Brussel-Centraal uit de trein stapte en beseftte dat ze alles zo snel ingepakt had dat ze bang was dat ze haar portefeuille op de trein had laten liggen. Zonder nadenken sprong ze weer op de vertrekkende trein en begon te roefelen naast en onder de passagier die intussen op haar plek zat. Net voor de trein in Brussel-Noord stopte, vond ze haar portefeuille, die in het vuilbakje gegleden was. Ze stapte uit en nam meteen een andere trein terug naar Brussel-Centraal. Ik kon het in haar plaats voelen: het geluk dat een mens overvalt bij het uiteindelijk niet verliezen van iets waardevols. Luidop dacht ik met haar mee: als je hem niet gevonden had, was de hele dag verknoeid. Met frustratie. Met stress. Met tijdverlies. Een impulsief ingegeven extra treinrit had haar behoed voor de nachtmerrie van politie-aangiften, geblokkeerde bankkaarten, en meer van dat ergerlijks. Plots werd de niet-verliesdag een feestdag.

Herkent u het? Of net niet? Mail me (<mailto:lieve.vandevelde@standaard.be>)

Uit het archief: Kansberekening bestaat op kindermaat (https://www.standaard.be/cnt/dmf20130210_00464588)

Los de greep van uw smartphone (https://www.standaard.be/cnt/dmf20211001_97342241)

Dit artikel werd gereproduceerd met toestemming van de uitgever, alle rechten voorbehouden. Elk hergebruik dient het voorwerp uit te maken van een specifieke toestemming van de beheersvennootschap License2Publish: info@license2publish.be.